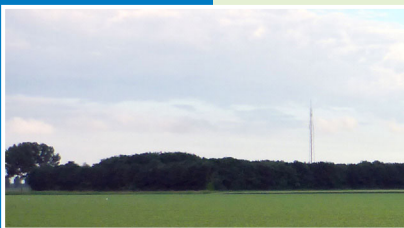

Natuurtoets zonnepark Haringvliet

Toetsing in het kader van de
Natuurbeschermingswet 1998 , de Flora- en
Faunawet en het Natuurnetwerk Nederland

B.W.R. Engels
J.C. Kleyheeg-Hartman

Bureau Waardenburg
Ecologie & landschap

Natuurtoets zonnepark Haringvliet

Toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en Faunawet en het Natuurnetwerk Nederland

B.W.R. Engels BSc., J.C. Kleyheeg-Hartman MSc.

Status uitgave: definitief

Rapportnummer: 16-085
Projectnummer: 14-927
Datum uitgave: 14 juli 2016
Projectleider: J.C. Kleyheeg-Hartman
Naam en adres opdrachtgever: Pondera Consult (Zeist)
Postbus 579
7550 AN Hengelo (Ov)
Referentie opdrachtgever: email d.d. 19 mei 2016
Akkoord voor uitgave: drs. H.A.M. Prinsen

Paraaf:

Graag citeren als: Engels, B.W.R. & J.C. Kleyheeg-Hartman, 2016. Natuurtoets zonnepark Haringvliet. Toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en Faunawet en het Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-085. Bureau Waardenburg, Culemborg.

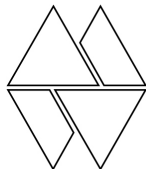
Trefwoorden: zonnepark, Haringvliet, Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet, Natuurnetwerk Nederland

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Pondera Consult b.v.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Nuon Wind Development B.V. (verder kortweg: Nuon) is voornemens om een zonnepark te realiseren rond het (nog te realiseren) Windpark Haringvliet Goeree-Overflakkee, ten oosten van Middelharnis. Dit zonnepark kan effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren, beschermde natuurgebieden en het Natuurnetwerk Nederland (voorheen de Ecologische Hoofdstructuur) in de directe omgeving van het plangebied.

Pondera Consult heeft namens Nuon, Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om de effecten op beschermde natuurwaarden in beeld te brengen en aan te geven op welke wijze negatieve effecten kunnen worden beperkt en/of gecompenseerd.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

B.W.R. (Bas) Engels	Rapportage
J.C. (Jonne) Kleyheeg-Hartman	Projectleiding
H.A.M. (Hein) Prinsen	Kwaliteitsborging

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hen uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit Pondera Consult werd de opdracht begeleid door Mariëlle de Sain en Paul Janssen. Wij danken hen voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord.....	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Aanpak toetsing Natuurbeschermingswet 1998.....	7
1.3 Aanpak toetsing Flora- en faunawet.....	9
1.4 Aanpak nee, tenzij-toets NNN.....	9
1.5 Bronmateriaal.....	10
2 Plangebied en de beschermde gebieden	11
2.1 Het plangebied	11
2.3 Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten	12
2.4 Afbakening effectbepaling en –beoordeling Nbwet	12
2.5 NNN-gebieden in de omgeving.....	14
3 Aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied	17
3.1 Planten.....	17
3.2 Amfibieën.....	17
3.3 Grondgebonden zoogdieren	17
3.4 Ongewervelden, vissen en reptielen	18
3.5 Vleermuizen	18
3.6 Vogels	18
4 Bepaling en beoordeling van effecten op beschermde gebieden (Nbwet).....	21
4.1 Effectbepaling.....	21
4.2 Effectbeoordeling	22
5 Bepaling en beoordeling van effecten op beschermde soorten (Ffwet)	23
5.1 Vleermuizen	23
5.2 Vogels	23
5.2 Effectbeoordeling	24
6 Relatie met Windpark Haringvliet GO	25
6.1 Effecten van Windpark Haringvliet GO.....	25
6.2 Effecten van de combinatie van een zonnepark en een windpark op beschermde natuurwaarden	26
7 Conclusies en aanbevelingen.....	27
7.1 Conclusies.....	27
7.2 Randvoorwaarden bij de uitvoering	28

7.3	Relatie tot Windpark Haringvliet GO	28
7.4	Aanbevelingen	28
8	Literatuur	31
Bijlage 1	Wettelijke kaders	33
Bijlage 2	Instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Haringvliet	43

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Nuon Wind Development B.V. (verder kortweg: Nuon) is voornemens om een zonnepark te realiseren rond het (nog te realiseren) Windpark Haringvliet Goeree-Overflakkee, ten oosten van Middelharnis. Dit zonnepark kan effecten hebben op door de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet) beschermde natuurgebieden, door de Flora- en faunawet (Ffwet) beschermde soorten en het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur). Voor een nadere uitleg van het wettelijke kader, zie bijlage 1.

In dit rapport wordt verslag gedaan van bronnenonderzoek, bepaling van de effecten op beschermde soorten planten en dieren (Ffwet) en beschermde natuurgebieden (Natura 2000, NNN) en de mogelijkheden om effecten op beschermde natuurwaarden te voorkomen of beperken.

Het doel is te bepalen of het zonnepark kan leiden tot overtredingen van de wetten en regels die zien op bescherming van de natuur. Als dat het geval is, wordt bepaald onder welke voorwaarden vergunning (Nbwet), ontheffing (Ffwet) en/of toestemming (NNN) kan worden verkregen.

1.2 Aanpak toetsing Natuurbeschermingswet 1998

In de omgeving van het plangebied ligt het Natura 2000-gebied Haringvliet. Wanneer het project negatieve effecten heeft op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied het Haringvliet, is een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 vereist. Ook kunnen maatregelen om negatieve effecten te voorkomen, te verminderen of te compenseren nodig zijn. Voor een nadere uitleg van het wettelijk kader, zie bijlage 1.

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een oriëntatiefase van de habitattoets, dat wil zeggen een verkennend onderzoek naar de effecten op beschermde natuurgebieden (waaronder wij in dit rapport verstaan: Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten).

De centrale vraag van deze toetsing is: bestaat er een reële kans op significante negatieve effecten op beschermde natuurgebieden of kan het optreden van significant negatieve effecten met zekerheid worden uitgesloten?

Meer in detail geeft deze rapportage antwoord op de volgende vragen:

- Welke beschermde natuurgebieden (Natura 2000, Beschermde Natuurmonumenten) liggen binnen de invloedssfeer van het plan/project? Wat zijn de instandhoudingsdoelstellingen voor deze natuurgebieden?
- Wat is de ligging van het plangebied ten opzichte van de habitattypen, de leefgebieden van soorten of andere natuurwaarden waarvoor de betreffende natuurgebieden zijn aangewezen? Welke functies heeft het plangebied en zijn invloedssfeer voor deze beschermde natuurwaarden?
- Welke effecten op beschermde natuurgebieden heeft de ingreep?
- Welke maatregelen kunnen worden genomen om eventuele effecten te vermijden of te verminderen? Hoe effectief zijn deze mitigerende maatregelen?
- Wat zijn de effecten van het project als deze worden beschouwd in samenhang met andere activiteiten en plannen, met andere woorden, wat zijn de cumulatieve effecten?
- Is nader onderzoek nodig?
- Kunnen significante effecten (inclusief cumulatieve effecten) met zekerheid worden uitgesloten?

De uitkomsten van het onderzoek kunnen als volgt zijn:

- Er treden met zekerheid *geen effecten* op; er is geen vergunning op grond van de Nbwet nodig en evenmin aanvullende maatregelen.
- *Significant negatieve effecten kunnen niet worden uitgesloten.* Voor activiteiten die (mogelijk) een significant hebben is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een "passende beoordeling" en na het doorlopen van de ADC-toets (zie bijlage 1).
- Er zijn (mogelijk) *wel effecten, maar die zijn beperkt en zeker niet significant.* Het bevoegd gezag bepaalt of een vergunning nodig is. In de vergunningsvoorschriften kunnen maatregelen worden opgelegd om negatieve effecten te verminderen of te voorkomen. Deze maatregelen zijn niet nodig om significante effecten te voorkomen.

De effecten van het zonnepark worden getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen die voor het Natura 2000-gebied Haringvliet gelden. Deze zijn ontleend aan het definitieve aanwijzingsbesluit d.d. april 2015.

Naast de Natura 2000-gebieden vallen ook Beschermde Natuurmonumenten onder de Nbwet. In de omgeving van het plangebied gaat het voornamelijk om Beschermde Natuurmonumenten binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Haringvliet. In de 'oude' aanwijsbesluiten van Staats- en Beschermde Natuurmonumenten worden de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon als grond voor de bescherming aangevoerd. Met de inwerkingtreding van de wet tot het permanent maken van de Crisis- en herstelwet (pChw) op 25 april 2013 hoeven projecten of activiteiten die buiten de begrenzing van een Beschermde Natuurmonument worden uitgevoerd niet langer te worden beoordeeld op mogelijke aantasting van de oude

doelen voor zover het Beschermd Natuurmonument een overlap heeft met een Natura 2000-gebied en dat Natura 2000-gebied definitief is aangewezen (Lahaije 2013).

1.3 Aanpak toetsing Flora- en faunawet

Dit rapport beschrijft de effecten van de ingreep op beschermde en/of bijzondere soorten planten en dieren. In dit rapport wordt ingegaan op de volgende vragen:

- Welke beschermde soorten planten en dieren komen mogelijk of zeker voor in de invloedssfeer van het zonnepark?
- Welke effecten op beschermde soorten heeft de ingreep?
- Kunnen de effecten een wezenlijke negatieve invloed op soorten hebben?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde soorten?

De toetsing is een effectbepaling en -beoordeling op basis van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de voorgenomen ingreep. De toetsing is opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

Op 1 januari 2017 zal de Wet Natuurbescherming in werking treden. Deze nieuwe wet betekent meer dan een samenvoeging en integratie van de bestaande wettelijke kaders. Er wijzigt ook inhoudelijk het nodige. Zo voorziet de Wet Natuurbescherming onder andere in een gewijzigd beschermingsregime van soorten en regelt ze dat provincies het bevoegde gezag worden voor de ontheffingverlening voor projecten en het vaststellen van vrijstellingsregelingen. De wet bevat mogelijkheid om regels vast te stellen bij lagere regelgeving. Omdat deze zogenaamde uitvoeringsregelgeving nog moet worden ingevuld, is het moeilijk om alle juridische gevolgen van de nieuwe wet op dit moment in te kunnen schatten. Duidelijk is dat de wijzigingen in natuurwetgeving consequenties kan hebben voor de uitvoering van projecten met een doorlooptijd na 1 januari 2017. De projecten die dan gaan lopen zullen getoetst moeten worden aan de nieuwe Wet Natuurbescherming en de overgangsregeling.

1.4 Aanpak nee, tenzij-toets NNN

Het plangebied ligt op de grens van Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het ruimtelijke beleid voor het NNN is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in het NNN het 'nee, tenzij'-regime. Als een voorgenomen ingreep de 'nee, tenzij'-toets met positief gevolg doorloopt kan de ingreep plaatsvinden. Eventuele nadelige effecten moeten worden gemitigeerd en de resterende schade moet worden gecompenseerd. Als een voorgenomen ingreep niet

voldoet aan de voorwaarden uit het 'nee, tenzij'-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden (zie 'Spelregels EHS', ministerie van LNV, 2007).

Een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN is niet toegestaan. Tenzij:

- Er sprake is van redenen van groot openbaar belang.
- Er geen alternatieven zijn.
- De resterende schade (na mitigatie) wordt gecompenseerd.

De nee, tenzij-toets in de voorliggende rapportage geeft antwoord op de volgende vragen:

- Wat zijn de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNN ter plaatse van de ingreep? Hieronder vallen ook de beheertypen (natuurdoeltypen).
- Welke effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNN heeft de ingreep?
- Zijn deze effecten als *significant* te kwalificeren?
- Hoe kunnen de effecten worden gemitigeerd of gecompenseerd?

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn omschreven in het Natuurbeheerplan 2016 (provincie Zuid-Holland 2015a). De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de actuele en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. Het gaat daarbij om: de bij het gebied behorende natuurdoelen en -kwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde. De natuurdoelen worden (vaak per perceel) gespecificeerd als natuurdoeltype of beheertype.

1.5 Bronmateriaal

Voor de beschrijving van het voorkomen en de verspreiding van beschermde soorten in de omgeving van het plangebied is gebruik gemaakt van resultaten van diverse onderzoeken. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste bronnen:

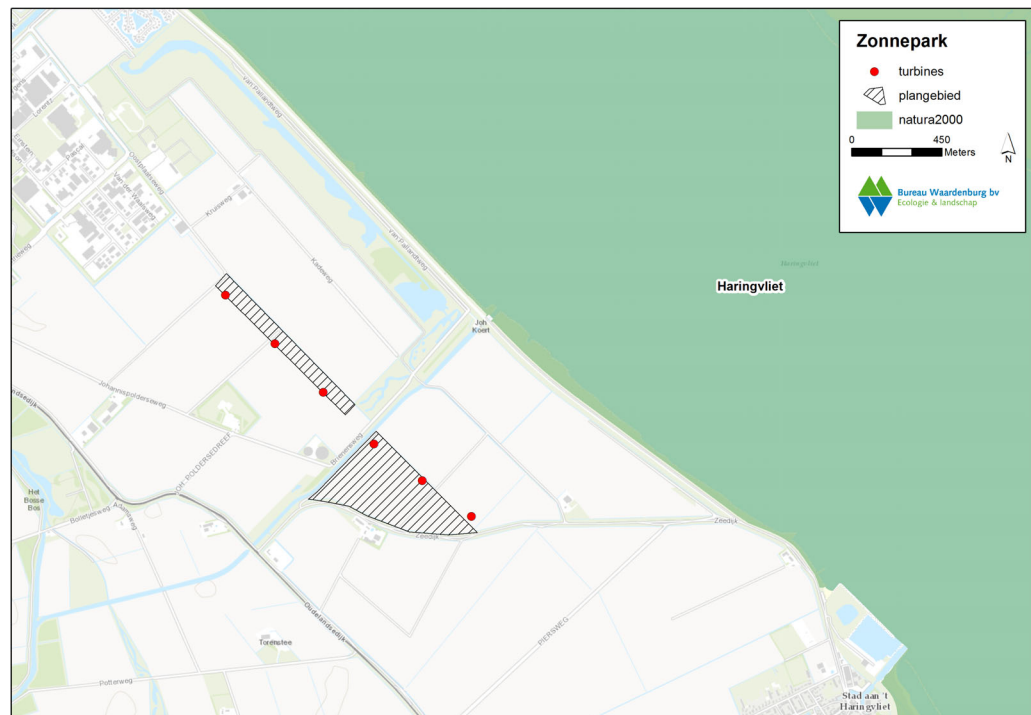
- 1) Jonkvorst & Kleyheeg-Hartman 2016: Effecten op beschermde gebieden van Windpark Haringvliet GO;
- 2) Boonman *et al.* 2016: Effecten op beschermde soorten van Windpark Haringvliet GO;
- 3) Smits *et al.* 2016: Knelpuntenanalyse windparken Goeree-Overflakkee.

2 Plangebied en de beschermde gebieden

2.1 Het plangebied

Ligging

Het plangebied van het beoogde zonnepark is gelegen tussen de Oostplaatseweg, ca. 0,5 kilometer ten zuidoosten van Middelharnis en de Zeedijk, ca. 1,5 kilometer ten noordwesten van Stad aan 't Haringvliet (figuur 2.1). Het Haringvliet ligt op ca. één kilometer ten noordoosten van het plangebied. In het plangebied is tevens de bouw van zes windturbines voorzien (Windpark Haringvliet Goeree-Overflakkee Zuid (GO); figuur 2.1). Langs de dijk met het Haringvliet, ca. 700 m ten noordoosten van het plangebied voor het zonnepark, zijn al twee windparken aanwezig: Windpark Van Pallandt en Windpark Martina Cornelia.

Figuur 2.1 Het plangebied voor het zonnepark en de turbineposities van Windpark Haringvliet Goeree-Overflakkee (GO) en de ligging van het Natura 2000-gebied Haringvliet. De afgebeelde turbines betreffen het Voorkeursalternatief van Windpark Haringvliet GO.

De percelen waarop het zonnepark is voorzien zijn in agrarisch gebruik (akkerbouwland). De omgeving van het plangebied bestaat hoofdzakelijk uit akkerbouwland en graslandpercelen. Aan de binnendijkse zijde van de Van Pallandtweg bevindt zich een natuurontwikkelingsgebied dat tevens onderdeel uitmaakt van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit gebied bestaat uit waterlopen omgeven door ruigte met o.a. riet en wilgen. Het plangebied wordt in het midden (van het noordoosten naar het zuidwesten) doorsneden door een brede watergang.

Uitgangspunten

Voor de bouw van het zonnepark worden geen bomen of bosschages verwijderd. Er zullen geen werkzaamheden aan de watergangen plaatsvinden. Het zonnepark zal bestaan uit zonnepanelen die op of net boven de grond op stellages staan. Er wordt uitgegaan van een worst case scenario van 100% benutting van het oppervlak van het plangebied. In werkelijkheid zal maximaal 90-95% van het oppervlak daadwerkelijk bedekt worden door zonnepanelen.

2.3 Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten

Het plangebied ligt in de nabijheid van het Natura 2000-gebied Haringvliet (figuur 2.1). Daarnaast liggen op (enkele) kilometers afstand de Natura 2000-gebieden Grevelingen, Krammer-Volkerak, Oosterschelde, Voordelta, Voornes Duin, Duinen Goeree en Kwade Hoek en het Hollands Diep. Al deze gebieden zijn aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn. Omdat alleen het Haringvliet binnen 5 kilometer van het geplande zonnepark gelegen is, worden de resterende Natura 2000-gebieden in dit rapport buiten beschouwing gelaten. Effecten van de realisatie en het gebruik van het zonnepark op deze Natura 2000-gebieden zijn op voorhand met zekerheid uitgesloten.

Het Haringvliet is een afgesloten zeearm die in open verbinding staat met het Hollands Diep en heeft een oppervlakte van ruim 11.600 hectare. Het gebied vormt nu een groot zoetwaterbekken dat alleen nog door enkele waterwegen in verbinding staat met de Noordzee. De oevers van Goeree-Overflakkee bestaan uit grasgorzen, riet- en biezenvelden en (on)begroeide zand- en slikplaten die grenzen aan het open water. In totaal zijn er binnen de begrenzing van dit Natura 2000-gebied 21 gebieden aangewezen als Natuurmonument, waaronder de Blanken Slikken en de Ventjagersplaat.

2.4 Afbakening effectbepaling en –beoordeling Nbwet

In deze paragraaf wordt voor de habitattypen en soorten waarvoor het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen beschreven of er (mogelijk) sprake is van een relatie met het plangebied. Wanneer dat het geval is, wordt dit in hoofdstuk 4 in meer detail beschreven. Op basis hiervan wordt bepaald of de aanleg en het gebruik van het zonnepark mogelijk een effect heeft op het behalen van de desbetreffende instandhoudingsdoelstelling, of dat het optreden van effecten op voorhand met zekerheid uitgesloten kan worden.

2.4.1 Beschermde habitattypen

Het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen voor een aantal beschermde habitattypen (zie bijlage 2).

Het plangebied van het zonnepark grenst niet direct aan het Natura 2000-gebied Haringvliet. Hierdoor is er met zekerheid geen sprake van verlies van areaal van de beschermde habitattypen door ruimtebeslag. Daarnaast is er geen sprake van relevante emissie van schadelijke stoffen naar lucht, water en of bodem of van veranderingen in grond- of oppervlaktewateren. Effecten op beschermde habitattypen als gevolg van externe werking zijn daarom niet aan de orde. Verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats in het Natura 2000-gebied Haringvliet als gevolg van de aanleg en het gebruik van het zonnepark zijn daarom op voorhand met zekerheid uit te sluiten.

2.4.2 Soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn

Het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen voor een aantal soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn (zie bijlage 2).

Het plangebied van het zonnepark grenst niet aan het Natura 2000-gebied Haringvliet. Hierdoor is er met zekerheid geen sprake van verlies van areaal van het leefgebied van de soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn door ruimtebeslag. Daarnaast is er geen sprake van relevante emissie van schadelijke stoffen naar lucht, water en of bodem of van veranderingen in grond- of oppervlaktewateren. Effecten op soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn als gevolg van externe werking zijn daarom niet aan de orde. Verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied van soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn in Natura 2000-gebied het Haringvliet als gevolg van de aanleg en het gebruik van het zonnepark is daarom op voorhand met zekerheid uit te sluiten.

2.4.3 Broedvogels

Het Haringvliet is het enige Natura 2000-gebied dat in de nabijheid van het plangebied gelegen is. Alle broedvogelsoorten waarvoor het Haringvliet als Natura 2000-gebied is aangewezen en die buiten het Natura 2000-gebied kunnen foerageren of rusten, kunnen dat in het plangebied doen, of onderweg het plangebied passeren. Uit de voortoets/oriëntatiefase voor Windpark Haringvliet GO (Jonkvorst & Kleyheeg-Hartman 2016) blijkt dat de zwartkopmeeuw en de visdief, waarvoor het Haringvliet als Natura 2000-gebied is aangewezen, een mogelijke relatie hebben met het plangebied. De visdief passeert het gebied van en naar de foerageergebieden, maar heeft niet een directe grondgebonden binding met het plangebied. Daarom wordt de visdief verder buiten beschouwing gelaten. In deze rapportage wordt alleen de **zwartkopmeeuw** verder in beschouwing genomen (zie hoofdstuk 4). De overige broedvogelsoorten worden i.v.m. het ontbreken van een duidelijke relatie met het plangebied verder buiten beschouwing gelaten. Effecten van de aanleg en het gebruik van het zonnepark op de overige broedvogelsoorten in Natura 2000-gebied Haringvliet zijn op voorhand met zekerheid uitgesloten.

2.4.4 Niet-broedvogels

Het Haringvliet is het enige Natura 2000-gebied dat in de nabijheid van het plangebied gelegen is. Alle niet-broedvogelsoorten waarvoor het Haringvliet is aangewezen en die buiten het Natura 2000-gebied kunnen foerageren of rusten, kunnen dat in het plangebied doen, of onderweg het plangebied passeren. Uit de voortoets/oriëntatiefase voor Windpark Haringvliet GO (Jonkvorst & Kleyheeg-Hartman 2016) blijkt dat de volgende niet-broedvogelsoorten, waarvoor het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen, een mogelijke relatie hebben met het plangebied: **brandgans, grauwe gans, kolgans, smient, wilde eend** en **kievit**. In deze rapportage worden alleen deze soorten verder in beschouwing genomen (zie hoofdstuk 4). De overige niet-broedvogelsoorten worden i.v.m. het ontbreken van een duidelijke relatie met het plangebied verder buiten beschouwing gelaten. Effecten van de aanleg en het gebruik van het zonnepark op de overige niet-broedvogelsoorten in Natura 2000-gebied Haringvliet zijn op voorhand met zekerheid uitgesloten.

2.4.5 Beschermd Natuurmonumenten

In het Natura 2000-gebied Haringvliet zijn 21 gebieden aangewezen als Beschermd Natuurmonument. Al deze gebieden liggen binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Met de inwerkingtreding van de wet tot het permanent maken van de Crisis- en herstelwet (pChw) op 25 april 2013 hoeven projecten of activiteiten die buiten de begrenzing van een Beschermd Natuurmonument worden uitgevoerd niet langer te worden beoordeeld op mogelijke aantasting van de oude doelen voor zover het Beschermd Natuurmonument een overlap heeft met een Natura 2000-gebied en dat Natura 2000-gebied definitief is aangewezen (Lahaije 2013). Aangezien het Haringvliet definitief is aangewezen geldt dit voor alle (voormalige) Beschermd Natuurmonumenten binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied.

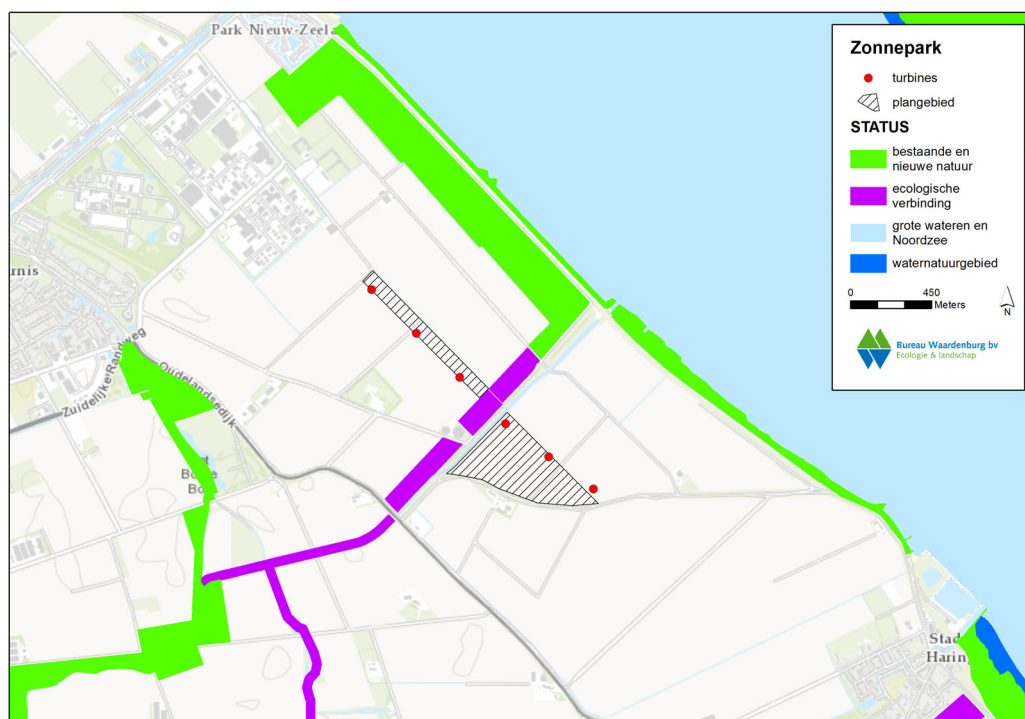
De Beschermd Natuurmonumenten Oude Dee / Breede Gooi en Groote Gat liggen op meer dan 8 kilometer afstand van het plangebied. In de aanwijsbesluiten van deze twee Beschermd Natuurmonumenten wordt niet gesproken van de externe werking van de bescherming. Ook wordt geen melding gemaakt van de bescherming van het natuurschoon (al dan niet met externe werking). Effecten van de bouw en het gebruik van het zonnepark op de in deze gebieden aanwezige beschermde natuurwaarden (o.a. soorten, habitattypen, hydrologische omstandigheden) zijn gezien de afstand van het plangebied tot deze Beschermd Natuurmonumenten op voorhand met zekerheid uit te sluiten en zal verder in deze rapportage buiten beschouwing gelaten worden.

2.5 NNN-gebieden in de omgeving

In (de omgeving van) het plangebied zijn gebieden aanwezig die behoren tot het Natuurnetwerk Nederland (figuur 2.2). Het plangebied voor het zonnepark ligt buiten de NNN gebieden, maar grenst wel direct aan een ecologische verbindingzone (EVZ) die onder het NNN valt. Het beheertype van deze EVZ betreft N05.01 Moeras

(Natuurbeheerplan 2016, Provincie Zuid-Holland 2015a). Op dit moment is het deel van de EVZ dat grenst aan het plangebied nog in agrarisch gebruik. Mogelijke effecten op het toekomstige moeras en de typische soorten die daar gebruik van maken in deze ecologische verbidingszone zijn verstoring door reflectie/schittering van de panelen en/of beïnvloeding van het microklimaat door bijvoorbeeld schaduwwerking en/of kleine lokale veranderingen in de waterhuishouding. Door minimaal 5 meter afstand te hanteren tussen de zonnepanelen en de ecologische verbidingszone, kan een effect op de ontwikkeling van moeras binnen de EVZ en de aanwezige typische soorten met zekerheid uitgesloten worden.

In de provincie Zuid-Holland kent de bescherming van het NNN geen externe werking (provincie Zuid-Holland 2015b). Doordat de ingreep niet plaatsvindt binnen gebieden die behoren tot het NNN en minimaal 5 meter afstand van zonnepanelen tot de EVZ bewaard zal worden, zijn effecten op het functioneren van het NNN niet aan de orde en worden daarom verder buiten beschouwing gelaten.

Figuur 2.2 Ligging van het plangebied ten opzichte van het NNN. De weergegeven windturbines betreffen het Voorkeursalternatief voor het geplande Windpark Haringvliet GO.

3 Aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied

In de Flora- en faunawet (AmvB art. 75¹) worden drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit 'Tabel 1' geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor soorten van 'Tabel 2' ('overige beschermde soorten') of 'Tabel 3' ('strikt beschermde soorten') geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. In de tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

3.1 Planten

In het plangebied kan het voorkomen van strikt(er) beschermde plantensoorten worden uitgesloten (Tabel 2 en 3). Ook het voorkomen van de strikter beschermde bijenorchis (Tabel 2) kan op de agrarische percelen, waarop het zonnepark is voorzien, worden uitgesloten. Algemene beschermde soorten als zwanebloem en grote kaardebol (Tabel 1) kunnen incidenteel binnen het plangebied voorkomen (Zie ook Boonman *et al.* 2016).

3.2 Amfibieën

Uit recent onderzoek ten behoeve van Windpark Haringvliet GO (Boonman *et al.* 2016) blijkt dat het plangebied niet geschikt is voor strikt beschermde soorten. Algemene beschermde soorten als gewone pad, kleine watersalamander en bruine kikker (Tabel 1) zijn wel te verwachten binnen het plangebied gezien de aanwezigheid van zowel voortplantings- als overwinteringsbiotoop.

3.3 Grondgebonden zoogdieren

In het plangebied kan het voorkomen van strikter beschermde soorten grondgebonden zoogdieren worden uitgesloten. Ook het voorkomen van de strikt beschermde waterspitsmuis en de Noordse woelmuis (Tabel 3) kan voor het plangebied van het zonnepark worden uitgesloten (zie ook Boonman *et al.* 2016). Algemene beschermde soorten als egel, haas en diverse algemene muizensoorten (Tabel 1) kunnen binnen het plangebied voorkomen.

¹ Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen. 23 februari 2005.

3.4 Ongewervelden, vissen en reptielen

Uit recent onderzoek ten behoeve van Windpark Haringvliet GO (Boonman *et al.* 2016) blijkt dat het plangebied niet geschikt is voor (strikt) beschermde soorten ongewervelden, vissen en reptielen. Deze soortgroepen worden daarom verder buiten beschouwing gelaten.

3.5 Vleermuizen

Uit recente onderzoeken ten behoeve van Windpark Haringvliet GO (Boonman *et al.* 2016; Nederpel *et al.* 2016) blijkt dat het plangebied geschikt is voor verschillende vleermuissoorten: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger zijn in de nabije omgeving waargenomen. Andere vleermuissoorten zullen hoogstens incidenteel in het plangebied voorkomen. Gezien de afwezigheid van bomen of gebouwen in het plangebied kan de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen uitgesloten worden.

3.6 Vogels

Broedvogels (waaronder vogels met jaarrond beschermde nestplaats²)

In het plangebied kunnen vogelsoorten voorkomen waarvan het nest tijdens de broedtijd beschermd is. Dit zijn in Nederland algemeen voorkomende broedvogels als Kievit, wilde eend en meerkoet. Daarnaast kunnen in het plangebied een aantal broedvogels van de Rode Lijst verwacht worden, die in de regio veel voorkomen. Dit betreft bijvoorbeeld gele kwikstaart, graspieper en patrijs (Van Straalen *et al.* 2013). Dit zijn broedvogels van agrarische gebieden.

In de aangeplante bosschage langs de Brienensweg is tijdens het veldbezoek op 10 augustus 2015 een buizerdnest aangetroffen. Daarnaast is in de omgeving van het plangebied (Zeedijk 61) een broedgeval bekend van de kerkuil (Nederpel *et al.* 2016). De nesten van deze soorten zijn jaarrond beschermd. Overige jaarrond beschermde nesten van vogels zijn niet aangetroffen en/of bekend.

In het Haringvliet, met name op de Slijkplaat, broeden verschillende soorten kustbroedvogels (kolonievogels en steltlopers). Kluten, bontbekplevieren en visdieven broeden op diverse locaties in de ruime omgeving, maar buiten het plangebied. De dichtstbijzijnde broedlocatie ligt op >2 km van het plangebied. Daarnaast broeden ook grote stern, dwergstern en zwartkopmeeuw in het Haringvliet, allen op >4 km afstand van het plangebied (zie ook Jonkvorst & Kleyheeg-Hartman 2016). Zwartkopmeeuwen foerageren voornamelijk in binnendijkse agrarische gebieden. Daarnaast kan het

² Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote hele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.

plangebied gepasseerd worden door zwartkopmeeuwen die broeden op de Slijkplaat en/of de Ventjagersplaten en elders in het binnenland foerageren.

Niet-broedvogels

Het plangebied wordt met name in het winterhalfjaar door kleine aantallen ganzen en eenden als foerageergebied benut. Dit betreft vooral grauwe gans, kolgans, brandgans, smient en wilde eend. Andere delen van Goeree-Overflakkee worden echter veel intensiever als foerageergebied benut (Smits *et al.* 2016). Ook de kievit maakt frequent gebruik van het plangebied als foerageergebied (zie verder Jonkvorst & Kleyheeg-Hartman 2016).

Seizoenstrek

In het voorjaar en najaar trekken veel verschillende soorten vogels van hun broedgebieden naar hun overwinteringsgebieden (en *vice versa*). Tijdens de seizoenstrek passeren tientallen miljoenen vogels Nederland. Onder bepaalde omstandigheden treedt er concentratie van de stroom trekvogels op boven bepaalde lijnvormige landschapselementen. In Nederland treedt dit fenomeen met name op langs de kust (zie bijvoorbeeld LWVT/SOVON 2002). Over de locatie van het zonnepark zal de trek hoofdzakelijk in een breed front plaatsvinden.

4 Bepaling en beoordeling van effecten op beschermde gebieden (Nbwet)

4.1 Effectbepaling

De volgende mogelijke effecten van het project worden in dit rapport beschreven en hieronder toegelicht (Van der Winden *et al.* 2014). Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen effecten tijdens de aanleg en effecten in de gebruiksfase:

- Verlies van areaal of leefgebied door ruimtebeslag gedurende de aanleg- en gebruiksfase;
- Verstoring door aanwezigheid structuren gedurende de aanleg- en gebruiksfase.

Een ander mogelijk effect van zonneparken betreft aantrekking en/of sterfte van vogels door gelijkenis van zonnepanelen met wateroppervlakten en hierdoor een verhoogde kans op aanvaringen. Dit wordt in deze rapportage echter buiten beschouwing gelaten. Gezien het relatief beperkte oppervlak van het zonnepark en de aanwezigheid van groot oppervlaktewater (Haringvliet) in de directe omgeving, zal de aantrekking van vogels beperkt zijn (in vergelijking met een groot zonnepark in een zeer droge omgeving). De resulterende sterfte in het geplande zonnepark zal daardoor hooguit tot incidenten beperkt zijn.

Aanlegfase

De bouw van het zonnepark gaat gepaard met lokale werkzaamheden, maar dit betreft een tijdelijke verstoring die alleen optreedt in de periode waarin de werkzaamheden worden uitgevoerd. Het plangebied van het zonnepark wordt in de huidige situatie overigens gebruikt als intensief agrarisch gebied waarin al regelmatig werkzaamheden met tijdelijke verstoring plaatsvinden. De werkzaamheden vinden plaats buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied Haringvliet. De directe omgeving van het plangebied biedt voldoende alternatief foerageer- of rustgebied voor vogels uit het Haringvliet om gedurende de werkzaamheden tijdelijk naar uit te wijken. De versturende effecten in de aanlegfase van het zonnepark zijn gezien de tijdelijke en lokale aard dan ook verwaarloosbaar.

Gebruiksfase

Broedvogels

Zwartkopmeeuwen foerageren binnen een straal van 30 kilometer van de broedkolonie (Van der Vliet *et al.* 2011) en maken gebruik van agrarische gebieden als foerageergebied. Bij het zonnepark is daardoor mogelijk sprake van ruimtebeslag binnen het foerageergebied van zwartkopmeeuwen uit het Haringvliet, maar het oppervlak valt in het niet (ca. 26 hectare) bij het potentiële foerageergebied in de omgeving van het Haringvliet (>100.000 hectare), waardoor het een verwaarloosbaar effect betreft. Daarnaast is nog sprake van een mogelijke versturende werking van de aanwezigheid van het zonnepark waardoor verlies van leefgebied in het direct

aangrenzende agrarische gebied kan optreden. Ook hierbij geldt dat het oppervlak dermate klein is dat het effect verwaarloosbaar is.

Niet-broedvogels

Het zonnepark zal het plangebied grotendeels ongeschikt maken als potentieel foerageergebied voor niet-broedvogelsoorten uit Natura 2000-gebied het Haringvliet, zoals ganzen, eenden en, afhankelijk van de inrichting van het zonnepark, mogelijk ook de kievit. Daarnaast kan de fysieke aanwezigheid van het zonnepark een verstoring vormen voor deze soorten in direct aangrenzende gebieden. De omvang van het zonnepark (en verstoorde zone daaromheen) is beperkt (ca. 26 hectare). In de directe omgeving van het plangebied is voldoende alternatief foerageergebied aanwezig. Ook hierbij geldt dat het oppervlak verstoord gebied dermate klein is dat het effect verwaarloosbaar is.

4.2 Effectbeoordeling

De realisatie en exploitatie van het zonnepark veroorzaakt hooguit verwaarloosbare verstoring van rust- en/of foerageergebied van broed- en niet-broedvogelsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen. Daarnaast is sprake van een zeer beperkt permanent ruimtebeslag van foerageer- of rustgebied van zwartkopmeeuw, ganzen, eenden en kievit. Voor alle soorten is in de directe omgeving ruim voldoende alternatief rust- en/of foerageergebied aanwezig. Effecten op het behalen van instandhoudingsdoelstellingen voor kwalificerende soorten broedvogels en niet-broedvogels van het Natura 2000-gebied Haringvliet zijn met zekerheid uitgesloten.

5 Bepaling en beoordeling van effecten op beschermde soorten (Ffwet)

Het plangebied heeft geen betekenis voor Tabel 2/3-soorten planten, ongewervelden, vissen, amfibieën, reptielen en grondgebonden zoogdieren (hoofdstuk 3). De bouw en het gebruik van het zonnepark zal dan ook niet leiden tot overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van deze soorten van Tabel 2 en 3. Effecten op de gunstige staat van instandhouding van deze soorten zijn daarom ook uitgesloten.

Het plangebied vormt wel (onderdeel van het) leefgebied van een aantal soorten planten, amfibieën en grondgebonden zoogdieren van Tabel 1 (hoofdstuk 3). Werkzaamheden in de aanlegfase kunnen effect hebben op deze soorten. Voor deze soorten van Tabel 1 geldt echter een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Ffwet bij ruimtelijke ingrepen. Voor deze soorten is dus geen ontheffing nodig. De gunstige staat van instandhouding van deze soorten is niet in het geding als gevolg van de ingreep. Het betreft namelijk soorten die algemeen voorkomen in Nederland. Daarbij komt dat het aantal planten en/of dieren dat er potentieel mee gemoeid is zeer klein is.

In het plangebied komen meerdere soorten vleermuizen (Tabel 3) en vogels voor. De bouw en het gebruik van het zonnepark kunnen effect hebben op deze soorten. Hieronder wordt ingegaan op de mogelijke effecten op deze strikter beschermde soorten die in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn.

5.1 Vleermuizen

In de omgeving van het plangebied komen verschillende vleermuissoorten voor. Dit betreft voornamelijk gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis en minder frequent ook laatvlieger. In het plangebied is geen sprake van de aanwezigheid van geschikt foerageergebied, een vliegroute of verblijfplaatsen (bomen en bosschages ontbreken) (Nederpel *et al.* 2016). Bovendien zijn uit de literatuur geen effecten op vleermuizen door zonneparken bekend. Een overtreding van verbodsbepalingen is hier niet aan de orde.

5.2 Vogels

Broedvogels

Ten behoeve van de realisatie van het zonnepark worden geen bomen gerooid of gebouwen gesloopt. Vernietiging van nesten die jaarrond beschermd zijn is daarom uitgesloten.

In de omgeving van het plangebied is één buizerdnest aangetroffen in de bomen langs de Brienensweg. Daarnaast is voor Zeedijk 61 (aan de zuidoostzijde van het plangebied) een broedgeval van de kerkuil bekend (zie ook Boonman *et al.* 2016). Het plangebied maakt deel uit van het leefgebied van deze buizerd en kerkuil. Het oppervlaktebeslag van het zonnepark ten opzichte van de (grote) actieradius van deze vogels is verwaarloosbaar. Hierdoor is met zekerheid geen sprake van significante aantasting van het functionele leefgebied van deze soorten.

Voor overige vogels die in het plangebied en omgeving broeden zijn effecten in de aanlegfase met gepaste preventieve maatregelen (bijvoorbeeld niet bouwen in het broedseizoen; zie §7.3) goed te voorkomen.

5.2 Effectbeoordeling

De realisatie en exploitatie van het zonnepark leidt niet tot overtreding van verbodsbepalingen genoemd in de Ffwet. Potentiële verstoringen kunnen worden voorkomen door passende maatregelen te treffen, zoals de aanleg van het zonnepark plaats te laten vinden buiten het broedseizoen. Effecten op de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten zijn met zekerheid uitgesloten.

6 Relatie met Windpark Haringvliet GO

6.1 Effecten van Windpark Haringvliet GO

De effecten van de aanleg en het gebruik van Windpark Haringvliet GO in het kader van de Nbwet, Ffwet en het NNN zijn bepaald en –beoordeeld in Jonkvorst & Kleyheeg-Hartman (2016) (Nbwet en NNN) en Boonman *et al.* (2016) (Ffwet). De belangrijkste bevindingen uit deze rapporten zijn hieronder samengevat. De hieronder beschreven effecten hebben betrekking op het Voorkeursalternatief (VKA) voor Windpark Haringvliet GO.

Natuurbeschermingswet 1998

De realisatie van Windpark Haringvliet GO heeft geen effecten op habitattypen of soorten van Bijlage II waarvoor Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen. Ook zijn er veel soorten broedvogels en niet-broedvogels, waarvoor het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen, waarvoor het optreden van effecten op voorhand kan worden uitgesloten omdat deze soorten niet in het plangebied voorkomen. Voor de resterende broedvogelsoorten (visdief en zwartkopmeeuw) en niet-broedvogelsoorten (brandgans, grauwe gans, kolgans, smient, wilde eend en kievit) uit het Natura 2000-gebied Haringvliet is het totaaleffect van Windpark Haringvliet GO verwaarloosbaar klein. Significant versturende effecten (inclusief sterfte) kunnen daarom, met zekerheid worden uitgesloten.

Natuurnetwerk Nederland

De turbinelocaties liggen buiten gebieden die aangewezen zijn als NNN. In de provincie Zuid-Holland kent de bescherming van het NNN geen externe werking (provincie Zuid-Holland 2015b). Doordat de ingreep niet plaatsvindt binnen gebieden die behoren tot het NNN zijn effecten op het functioneren van het NNN niet aan de orde³. Wel zal een kabel door middel van een gestuurde boring onder het NNN door getrokken worden, maar ook deze werkzaamheden zullen geen negatieve effecten hebben op het functioneren van het NNN. De wezenlijke waarden en kenmerken worden niet aangetast.

Flora- en faunawet

De bouw en het gebruik van de windturbines kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen genoemd in de Ffwet ten opzichte van enkele beschermde soorten (en/of hun verblijfplaatsen of nesten) in het plangebied van Windpark Haringvliet GO. De aanwezigheid van deze verblijfplaatsen en/of nesten is door middel van veldonderzoek uitgesloten (Engels, 2016). Hierdoor zijn effecten op de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten uitgesloten.

³ In dit stadium is nog weinig bekend is over de toekomstige ligging van de wegen en opstelplaatsen die noodzakelijk zijn voor de aanleg en het onderhoud van Windpark Haringvliet GO. Uitgangspunt in deze beoordeling is dat er geen werkzaamheden plaatsvinden binnen de begrenzing van gebieden die behoren tot het NNN.

Voor het VKA van Windpark Haringvliet GO geldt dat in de gebruiksfase van het windpark jaarlijks 7-8 gewone dwergvleermuizen en 2-3 ruige dwergvleermuizen aanvaringslachtoffer zullen worden. Effecten op de gunstige staat van instandhouding kunnen voor de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis uitgesloten worden. In Windpark Haringvliet GO zullen jaarlijks ongeveer 90 vogels slachtoffer worden van een aanvaring met één van de windturbines. De meeste slachtoffers worden voorzien onder meeuwen, eenden, Kievit en zangvogels op seizoenstrek. Aangezien alleen meer dan incidentele sterfte wordt voorzien voor soorten die in Nederland algemeen voorkomen zijn effecten op de GSI uitgesloten.

6.2 Effecten van de combinatie van een zonnepark en een windpark op beschermde natuurwaarden

Natuurbeschermingswet 1998

Afzonderlijk hebben de realisatie en het gebruik van het zonnepark en Windpark Haringvliet GO geen significant negatieve effecten op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied Haringvliet. **Ook wanneer beide projecten uitgevoerd worden kan het optreden van significant negatieve effecten met zekerheid uitgesloten worden.** Het windpark leidt in de gebruiksfase tot hooguit verwaarloosbare sterfte onder kwalificerende vogelsoorten. Het zonnepark leidt niet tot sterfte van vogels en voegt daarom aan dit effect niets toe. Zowel het windpark als het zonnepark leiden tot beperkt ruimtebeslag en verstoring van rust- of foerageergebied voor enkele kwalificerende vogelsoorten. Het windpark en zonnepark worden in hetzelfde gebied gerealiseerd. Realisatie van beide initiatieven leidt daardoor niet tot verstoring van een groter gebied. Ook wanneer zowel het zonnepark als het windpark gerealiseerd worden is er voor alle betrokken vogelsoorten ruim voldoende alternatief foerageer- of rustgebied in de directe omgeving aanwezig.

Natuurnetwerk Nederland

Zowel het zonnepark als het windpark worden gerealiseerd buiten de begrenzing van het NNN. In de provincie Zuid-Holland kent de bescherming van het NNN geen externe werking (provincie Zuid-Holland 2015b). Doordat beide ingrepen niet plaatsvinden binnen gebieden die behoren tot het NNN zijn effecten op het functioneren van het NNN niet aan de orde.

Flora- en faunawet

Realisatie van het zonnepark leidt niet tot overtreding van verbodsbepalingen genoemd in de Flora- en faunawet ten aanzien van strikt(er) beschermde soorten. Effecten van het windpark op beschermde soorten worden niet groter of kleiner door realisatie van het zonnepark.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

Natuurbeschermingswet 1998; Natura 2000-gebied Haringvliet

De realisatie van het zonnepark heeft geen effecten op habitattypen of soorten van Bijlage II waarvoor het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen. Ook zijn er verschillende soorten broedvogels en niet-broedvogels, waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen, waarvoor het optreden van effecten op voorhand kan worden uitgesloten omdat deze soorten niet in het plangebied voorkomen. Voor de resterende broedvogelsoorten (visdief en zwartkopmeeuw) en niet-broedvogelsoorten (brandgans, grauwe gans, kolgans, smient, wilde eend en Kievit) uit het Natura 2000-gebied Haringvliet is het totaaleffect van het zonnepark verwaarloosbaar. Significante versturende effecten kunnen daarom met zekerheid worden uitgesloten.

NNN-gebieden

Het zonnepark ligt buiten gebieden die aangewezen zijn als NNN. Wel grenst het plangebied direct aan een ecologische verbindingzone die valt onder het NNN. Als de zonnepanelen ca. vijf meter van deze zone geplaatst worden, kan het optreden van effecten op deze EVZ uitgesloten worden. In de provincie Zuid-Holland kent de bescherming van het NNN geen externe werking (provincie Zuid-Holland 2015b). Doordat de ingreep niet plaatsvindt binnen gebieden die behoren tot het NNN zijn effecten op het functioneren van het NNN niet aan de orde. De wezenlijke waarden en kenmerken worden niet aangetast.

Flora- en faunawet

- De watergangen, oevers en akkers in het plangebied vormen leefgebied van algemene soorten planten, amfibieën en grondgebonden zoogdieren van Tabel 1. Werkzaamheden in de aanlegfase kunnen effect hebben op deze soorten. Voor deze soorten van Tabel 1 geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Ffwet bij ruimtelijke ingrepen. Voor deze soorten is dus geen ontheffing nodig. De gunstige staat van instandhouding van deze soorten is niet in het geding als gevolg van de ingreep.
- Het plangebied vormt geschikt broedbiotoop voor algemeen voorkomende vogelsoorten waarvan de nesten niet jaarrond beschermd zijn. In de aanlegfase moet verstoring van in gebruik zijnde nesten voorkomen worden (zie §7.3).
- Voor beschermde soorten ongewervelden, vissen en reptielen heeft het plangebied geen betekenis. Als gevolg van de bouw van het zonnepark zullen dan ook geen verbodsbepalingen overtreden worden ten aanzien van deze soorten.
- Het zonnepark heeft geen effect op de functies die het plangebied voor de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis vervult. Ten aanzien van vleermuizen is er daarom geen sprake van overtreding van verbodsbepalingen.

7.2 Randvoorwaarden bij de uitvoering

Deze randvoorwaarden zijn opgesteld om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen en te voldoen aan de zorgplicht.

Overige broedvogels

Tijdens de werkzaamheden dient verstoring en vernietiging van nesten die in gebruik zijn door broedende vogels te worden voorkomen. Het broedseizoen verschilt per soort. Voor het broedseizoen wordt in het kader van de Ffwet geen standaard periode gehanteerd. Globaal moet rekening worden gehouden met de periode half maart tot en met half augustus. Indien de werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn gepland kunnen deze worden uitgevoerd indien is vastgesteld dat met de werkzaamheden geen nesten van vogels worden verstoord of vernietigd. De kans hierop wordt verkleind door voorafgaand aan het broedseizoen het plangebied voor grondbroedende of in ruigte broedende vogels ongeschikt te maken. Bijvoorbeeld door de vegetatie rondom de locatie waar gebouwd gaat worden kort te maaien of geheel te verwijderen en de bodem intensief en gedurende langere tijd te verstoren.

Indien toch tijdens het broedseizoen wordt gewerkt, dient voorafgaand aan de start van de werkzaamheden door een ecologisch ter zake kundige vastgesteld te worden of er in gebruik zijnde nesten van vogels in het plangebied aanwezig zijn. Indien dat niet het geval is kunnen de werkzaamheden zonder aanvullende maatregelen doorgang vinden. Als er wel in gebruik zijnde nesten van vogels aanwezig zijn dient verstoring van de broedende vogels of vernietiging van de nesten voorkomen te worden door het nemen van passende maatregelen. Tevens wordt aanbevolen om in dat geval een ecologisch werkprotocol op te stellen.

7.3 Relatie tot Windpark Haringvliet GO

Realisatie van zowel het zonnepark als Windpark Haringvliet GO leidt niet tot andere effecten dan beschreven voor de afzonderlijke projecten. Ook wanneer beide projecten gerealiseerd worden kunnen significant negatieve effecten op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied Haringvliet met zekerheid uitgesloten worden. Beide projecten liggen buiten de begrenzing van het NNN. Realisatie en gebruik van het zonnepark leidt niet tot overtreding van verbodsbepalingen genoemd in de Ffwet ten aanzien van strikt(er) beschermde soorten en voegt daardoor niets toe aan de effecten die in Boonman *et al.* (2016) zijn beschreven voor Windpark Haringvliet GO.

7.4 Aanbevelingen

Realisatie van een zonnepark kan, als het op de juiste manier wordt aangelegd en beheerd, zelfs positieve effecten hebben op de natuur:

- Als het zonnepark omheind wordt met een hekwerk, dan is het aan te bevelen dit hekwerk zo vorm te geven dat dit voor kleine dieren, zoals grondgebonden zoogdieren en amfibieën, geen barrière vormt. Een andere optie is om het hekwerk te vervangen door een haag;
- Door de panelen niet direct op de grond te plaatsen, maar op stellingen boven de grond te bouwen wordt de grond niet 'afgesloten'. Dit is gunstig voor het microklimaat en het leefgebied van planten en voorkomt barrièrewerking voor grondgebonden zoogdieren;
- Door extensief beheer binnen het zonnepark toe te passen, krijgen (beschermde) planten de mogelijkheid om zich te ontwikkelen, waar insecten en andere kleine diersoorten en zangvogels ook weer van kunnen profiteren;
- Door overhoekjes en ruigten te laten staan en/of heggen en hagen tussen de panelen te plaatsen, worden geschikte foerageer-, voortplantings- en schuilplaatsen voor kleine dieren gecreëerd (en kan dit een toegevoegde waarde zijn voor de aangrenzende ecologische verbindingzone);
- Door de randen van de panelen wit te maken, is de aantrekkingskracht op vogels (door gelijkenis met een wateroppervlak) te verminderen.

8 Literatuur

- Boonman, M., D.B. Kruijt & J.C. Kleyheeg-Hartman, 2015. Effecten op beschermde soorten van Windpark Haringvliet GO. Onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet. Bureau Waardenburg Rapportnr. 15-164. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Engels, B.W.R. , 2016. Onderbouwing aanvraag Ffwet-ontheffing en resultaten veldonderzoek. Notitie 14-927/16.04122/BasEn. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Jonkvorst, R. J., R.R. Smits & J.C. Kleyheeg-Hartman, 2016. Effecten op beschermde gebieden van Windpark Haringvliet GO. Toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg Rapportnr. 15-169. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lahaije, A., 2013. Impact permanente Crisi- en Herstelwet. Wijzigingen belangrijk voor natuur. Toets 02: 22-26.
- Nederpel, V., J. Dekker & T. Molenaar, 2016. Vleermuisonderzoek Windlocaties Goeree. In het kader van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet 1998. Rapport RA14255-02, Regelink Ecologie & Landschap, Mheer.
- Provincie Zuid-Holland, 2015a. Natuurbeheerplan 2016. Vastgesteld door gedeputeerde Staten, april 2015. Provincie Zuid-Holland.
- Provincie Zuid-Holland, 2015b. Visie Ruimte en Mobiliteit. Verordening Ruimte 2014. Regels als bedoeld in Artikel 4.1 eerste lid, Wet ruimtelijke ordening. Geconsolideerde versie 1 juli 2015. Provincie Zuid-Holland.
- Smits, R.R., H.A.M. Prinsen & L.S.A. Anema, 2016. Knelpuntenanalyse windparken Goeree-Overflakkee. Analyse van risico's op het gebied van natuurwetgeving en ecologie. Rapportnr. 15-103. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Vliet, R. van der, W. Heijligers & J. Tilborghs, 2011. Maximale foerageerafstanden. Op een rij gezet voor 97 beschermde vogelsoorten. Toets 18(4): 6-10.
- Van der Winden, J., F. van Vliet, C. Rein & B. Lane, 2014. Review of the conflict between renewable energy technologies deployment and migratory species. Bureau Waardenburg Report Nr. 14-019. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Bijlage 1 Wettelijke kaders

1.1 Inleiding

In deze bijlage worden de wettelijke kaders voor ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen beschreven. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§ 1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§ 1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) bepaalt de procedures bij ruimtelijke ingrepen (§ 1.4). De regels voor de Natuurnetwerk Nederland / Ecologische Hoofdstructuur zijn opgenomen in het Barro (§ 1.5). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.6)

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen. De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen. De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)	
Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden. Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels, AmvB art. 75⁴).

⁴ Voor soortenlijsten zie: *Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*. 23 februari 2005.

Per 1 januari 2017 wordt de Wet natuurbescherming van kracht. Onder deze wet vervallen de beschermingsregimes uit het vrijstellingen besluit. De provincies kunnen vrijstellingen verlenen. Bij het opstellen van dit rapport was niet bekend voor welke soorten een vrijstelling zal gelden.

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn⁵.

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling van verbodsbepalingen, mits men werkt op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verleend op grond van dwingende redenen van groot openbaar belang, van het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna.

Vogels

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond⁶.

Dat betekent dat alle activiteiten die leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd. Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁷.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;

⁵ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

⁶ Zie vorige voetnoot.

⁷ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in of bij wet genoemd belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de verblijfplaatsen van dieren steeds kunnen blijven functioneren. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) heeft tot doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland. De belangrijkste zijn Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten.

Beheerplan

Beheerplan van Natura 2000-gebieden

Artikel 19a lid 1: Gedeputeerde staten stellen voor een gebied een beheerplan vast waarin wordt beschreven welke instandhoudingsmaatregelen getroffen dienen te worden en op welke wijze. Tevens kan het beheerplan beschrijven welke handelingen en ontwikkelingen in het gebied en daarbuiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling niet in gevaar brengen, mede gelet op de instandhoudingsmaatregelen die worden getroffen.

lid 3: Tot de inhoud van een beheerplan behoren ten minste

- a. een beschrijving van de beoogde resultaten met het oog op het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding in het aangewezen gebied mede in samenhang met het bestaande gebruik in dat gebied en, voor zover relevant voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling, daarbuiten
- b. een overzicht op hoofdlijnen van de noodzakelijke maatregelen met het oog op de onder a bedoelde resultaten.

lid 10: Voor zover er in een beheerplan projecten worden opgenomen die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, wordt het beheerplan eerst vastgesteld nadat gedeputeerde staten een passende beoordeling hebben gemaakt van de gevolgen voor het gebied, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied, en is voldaan aan de voorwaarden, genoemd in de artikelen 19g en 19h.

Habitattoets voor activiteiten in of nabij Natura 2000-gebieden

In de habitattoets dient onderzocht te worden of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, negatieve effecten voor een Natura 2000-gebied kan hebben en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. In beginsel dient dit plaats te vinden door middel van een passende beoordeling. Om procedurele redenen kan er voor worden gekozen om een oriëntatiefase – soms ook wel ‘voortoets’ genoemd – te doorlopen. De inhoudelijke studie is in grote lijnen identiek. De oriëntatiefase kan leiden tot de conclusie dat een passende beoordeling noodzakelijk is als significante

effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. In de passende beoordeling kan aanvullend onderzoek uitgevoerd worden, er kunnen in de passende beoordeling ook mitigerende maatregelen opgenomen worden die er voor zorgen dat significante effecten met zekerheid zijn uit te sluiten.

In een 'oriëntatiefase' of 'passende beoordeling' worden de effecten apart en in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten') beoordeeld. In de oriëntatiefase dient de beoordeling plaats te vinden zonder de mitigerende maatregelen mee te wegen, al kan het zinvol zijn de mitigatiemogelijkheden vast in beeld te brengen.

De toetsen kunnen de volgende uitkomsten hebben.

- Er treden met zekerheid *geen effecten* op; er is geen vergunning op grond van de NBwet nodig en evenmin aanvullende maatregelen. Wel wordt aanbevolen de conclusies van dit onderzoek aan het bevoegd gezag voor te leggen.
- *Significant negatieve effecten kunnen niet worden uitgesloten*. Voor activiteiten die (mogelijk) een significant hebben is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een "passende beoordeling" en na het doorlopen van de ADC-toets (zie Bijlage 1). Vooroverleg met het bevoegd gezag is noodzakelijk.
- Er zijn (mogelijk) *wel effecten*, maar die zijn beperkt en zeker niet significant, bepaalt het bevoegd gezag of er vergunning nodig is. In de vergunningsvoorschriften kunnen maatregelen worden opgelegd om negatieve effecten te verminderen of te voorkomen. Deze maatregelen zijn niet nodig om significante effecten te voorkomen.

Het verdient altijd aanbeveling de uitkomsten van de toets met het bevoegd gezag te bespreken.

Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten mag een vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Habitattoets: de toetsing van projecten en plannen volgens de Nbwet (verkort)

Artikel 19d, lid1: Het is verboden zonder vergunning (...) projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling (...) de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Artikel 19e: [Het bevoegd gezag] houdt bij het verlenen van een vergunning rekening

- a. met de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, kan hebben voor een Natura 2000-gebied;
- b. met een vastgesteld beheerplan, en

c. vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, alsmede regionale en lokale bijzonderheden.

Artikel 19f, lid 1: Voor projecten die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt de initiatiefnemer een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied.

Artikel 19g, lid 1: Indien een passende beoordeling is voorgeschreven kan een vergunning slechts worden verleend indien [het bevoegd gezag] zich op grond van de passende beoordeling ervan heeft verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zullen worden aangetast.

lid 2: Bij ontstentenis van alternatieve oplossingen voor een project kan [het bevoegd gezag] ten aanzien van Natura 2000-gebieden waar geen prioritair type natuurlijke habitat of prioritaire soort voorkomt, een vergunning voor het realiseren van het desbetreffende project slechts verlenen om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard.

lid 3: Ten aanzien van Natura 2000-gebieden waar een prioritair type natuurlijke habitat of een prioritaire soort voorkomt, kan [het bevoegd gezag] bij ontstentenis van alternatieve oplossingen voor een project of andere handeling een vergunning slechts verlenen:

- a. op argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of voor het milieu wezenlijke gunstige effecten of
- b. na advies van de Commissie van de Europese Gemeenschappen om andere dwingende redenen van groot openbaar belang.

Artikel 19h, lid 1: Indien een vergunning om dwingende redenen van groot openbaar belang wordt verleend voor projecten, waarvan niet met zekerheid vaststaat dat die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet aantasten, verbindt [het bevoegd gezag] aan die vergunning in ieder geval het voorschrift inhoudende de verplichting compenserende maatregelen te treffen.

N.B. Het bevoegd gezag is meestal gedeputeerde staten van plaats waar het project plaatsvindt, maar soms is dat de minister van EZ.

Artikel 19j, lid 1: Een bestuursorgaan houdt bij het nemen van een besluit tot het vaststellen van een plan dat, gelet op de instandhoudingsdoelstelling voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen rekening

- a. met de gevolgen die het plan kan hebben voor het gebied, en
- b. met het voor dat gebied vastgestelde beheerplan.

lid 2: Voor plannen, die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt het bestuursorgaan een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling.

Cumulatieve effecten

In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht. Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project/plan. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project/plan en de andere projecten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit. In de Leidraad bepaling Significantie wordt het begrip 'significante gevolgen' toegelicht.⁸

Externe werking

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag. Bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen voor een Natura 2000-gebied heeft, kan zonder vergunning worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig.

Artikel 19d, lid 2: Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op het realiseren van projecten of het verrichten van andere handelingen, waaronder bestaand gebruik, alsmede de wijzigingen daarvan, overeenkomstig een beheerplan.

lid 4: Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op bestaand gebruik, behoudens indien dat gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied.

Beschermde natuurmonumenten

Het is niet toegestaan (zonder vergunning) handelingen te verrichten die het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke waarde van beschermde natuurmonumenten aantasten. De toetsing voor beschermde natuurmonumenten is tamelijk licht. Er hoeft bijvoorbeeld geen sprake te zijn van een (dwingende) reden van groot openbaar belang, er is geen verplichte alternatievenafweging en geen compensatieplicht.

Dit lichte toetsingskader is ook van toepassing op de zogenaamde "oude doelen", de doelen op het gebied van natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis van (voormalige) staats- en beschermde natuurmonumenten, die zijn opgegaan in de nieuwe Natura 2000-gebieden.

Zorgplicht

Artikel 19i legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te

⁸ Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. Publicatie Steunpunt Natura 2000, versie 27 mei 2010.

laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

Programma Aanpak Stikstof

Op 1 juli 2015 is het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Dit programma geeft met een gericht pakket van herstelmaatregelen enerzijds waarborgen voor behoud en herstel van stikstofgevoelige habitats en leefgebieden van soorten en biedt anderzijds ruimte voor nieuwe economische activiteiten. Voor projecten die vermeld zijn op een lijst met prioritaire projecten is op voorhand ruimte gereserveerd. Voor nieuwe projecten (niet-prioritair) geldt dat een toename (op een stikstof gevoelig habitat met thans al een overschrijding) kleiner dan 0,05 mol N/ha/jr verwaar-loosbaar klein is, een toename van 0,05-1,0 mol N/ha/jr zal bij het bevoegd gezag gemeld moeten worden, waarbij deze wordt opgenomen in de registratie van kleine projecten. Alleen een toename van meer dan 1,0 mol N/ha/jr vraagt om een uitgebreid oordeel, en noopt tot aanvragen vergunning Natuurbeschermingswet.

1.4 Natuurnetwerk Nederland en Barro

Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de NNN is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de NNN. Op plannen, projecten of handelingen binnen de NNN is het 'nee, tenzij'-regime van toepassing. Vanaf 1 oktober 2012 is het nee, tenzij-regime vastgelegd in het Besluit algemene regelingen ruimtelijke ordening, kortweg Barro.

Het Barro bepaalt dat provincies de (begrenzing van de) NNN moeten vastleggen in een provinciale verordening. In die verordening worden regels gesteld omtrent de inhoud van en de toelichting bij bestemmingsplannen in het belang van de realisatie, bescherming, instandhouding en verdere ontwikkeling van de beoogde natuurkwaliteit van de NNN

De provincies moeten de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN vastleggen. De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden vaak per perceel in natuurdoeltypen of beheertypen vastgelegd.

Het Barro bepaalt in art. 2.10.4 de voorwaarden waaronder plannen kunnen worden toegestaan, die (per saldo) leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden, of een significante vermindering van de oppervlakte of de samenhang van de NNN:

- er is sprake van een groot openbaar belang (waaronder in ieder geval worden gerekend: de veiligheid, de hoofdinfrastructuur, de drinkwatervoorziening, de plaatsing van installaties voor de opwekking van elektriciteit met behulp van

- windenergie of de plaatsing van installaties voor de winning, opslag of transport van aardgas),
- er zijn geen reële andere mogelijkheden, en
 - de negatieve effecten worden waar mogelijk beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.

De begrenzing kan alleen worden gewijzigd voor zover op basis van een ecologische onderbouwing is vastgesteld dat:

1. de wijziging leidt tot een verbetering van de samenhang van de NNN of tot een betere inpassing van de NNN in de planologische omgeving, en
2. ten minste de kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen van de NNN in het desbetreffende gebied worden behouden; of
3. ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling voor zover:
 - de aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden en van de samenhang van de NNN als gevolg van de ontwikkeling beperkt is;
 - de voorgenomen wijziging leidt tot een kwalitatieve of kwantitatieve versterking van de NNN in het desbetreffende gebied;
 - de voorgenomen wijziging ertoe niet leidt dat de oppervlakte van de NNN afneemt;
 - de voorgenomen wijziging zorgvuldig is onderbouwd, waarbij blijkend uit de bij het bestemmingsplan behorende toelichting in ieder geval alternatieven zijn afgewogen, en
 - maatregelen worden genomen die een goede landschappelijke en natuurlijke inpassing borgen.

In principe wordt de eventuele compensatieopgave buiten de NNN gerealiseerd. De compensatie hoeft niet in de nabijheid van de ingreep plaats te vinden en hoeft ook niet in hetzelfde natuurtype te worden uitgevoerd. Het gaat erom dat de positieve ecologische effecten van realisatie van de compensatie op de NNN (in natuurkwaliteit, oppervlakte of ruimtelijke samenhang) gelijkwaardig zijn aan de negatieve effecten van de ingreep in de NNN. Realisatie van de compensatie in de NNN is mogelijk, bijvoorbeeld als dat kan leiden tot een versnelling van de realisatie van de NNN. Voorwaarde daarbij is dat er door middel van een herbegrenzing tegelijkertijd voor wordt gezorgd dat de omvang van de NNN niet afneemt.

Literatuur

Ministerie van I&M, 2012. Besluit van 28 augustus 2012, houdende wijziging van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening en van het Besluit ruimtelijke ordening in verband met de toevoeging van enkele onderwerpen van nationaal ruimtelijk belang, Stb 388 (2012).

Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV & IPO, 2007. Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag.

www.wetten.nl.

omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (nota ruimte)

Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98'
• Bestaand gebruik • Externe Werking. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Bijlage 2 Instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Haringvliet

bron: <http://www.synbiosys.alterra.nl/>

Essentietabel Natura 2000-gebied 109, Haringvliet

Kernopgaven

Kernopgaven	Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Noordzee, Waddenzee en Delta)	Behoud of herstel ruimtelijke samenhang diep water, kreken, geulen, ondiep water, platen, kwelders of schorren, stranden en bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen. Behoud openheid, rust en donkerte. Voor vogels betekent dit voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende rustige hoogwatervluchtplaatsen op korte afstand van foerageergebieden in het intergetijdengebied.
1.06	Herstel zout-Invloed Haringvliet	Herstel zout invloed in Haringvliet, vooral voor trekvisser, zoals zeeprik H1095, elft H1102 en zalm H1106, en mede voor brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje) H6430_B en schorren en zilte graslanden (buitendijks) H1330_A.
1.13	Voorplantingshabitat	Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen H2110) voor bontbekplevier A137, strandplevier A138, kluit A132, grote stern A191 en dwergstern A195, visdief A193 en grijze zeehond H1364.
1.14	Leefgebied noordse woelmuis	Behoud van geïsoleerde eilanden als leefgebied voor noordse woelmuis *H1340 (onbereikbaar voor concurrenten).
1.17	Broedgelegenheid en foerageergebied	Behoud habitat broedvogels als grote stern A191 en dwergstern A195, visdief A193, lepelaar A034, foerageergebied voor ganzen.

Instandhoudingsdoelstellingen

Habitattypen		SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven
H3270	Slikkige rivieroever	-	>	=				
H6430B	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	-	>	=				1.06,W
H91E0A	*Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)	-	=	>				
Habitatsoorten								
H1095	Zeeprik	-	=	>	>			1.06,W
H1099	Rivierprik	-	=	>	>			
H1102	Elft	--	=	>	>			1.06,W
H1103	Fint	--	=	>	>			1.06,W
H1106	Zalm	--	=	>	>			1.06,W
H1134	Bittervoorn	-	=	=	=			
H1163	Rivierdonderpad	-	=	=	=			
H1340	*Noordse woelmuis	--	>	>	>			1.14

Broedvogels

A081	Bruine Kiekendief	+	=	=			20	
A132	Kluit	-	=	=			2000*	1.13
A137	Bontbekplevier	-	=	=			105	1.13
A138	Strandplevier	--	=	=			220*	1.13
A176	Zwartkopmeeuw	+	=	=			400*	
A191	Grote stern	--	=	=			6200*	1.13 1.17
A193	Visdief	-	=	=			6500*	1.13 1.17
A195	Dwergstern	--	=	=			300*	1.13 1.17
A272	Blauwborst	+	=	=			410	
A295	Rietzanger	-	=	=			420	
Niet-broedvogels								
A005	Fuut	-	=	=			160	
A017	Aalscholver	+	=	=			240	
A026	Kleine Zilverreiger	+	=	=			3	
A034	Lepelaar	+	=	=			160	
A037	Kleine Zwaan	-	=	=			behoud	
A041	Kolgans	+	=	=			400	1.17
A042	Dwerggans	--	=	=			20	1.17
A043	Grauwe Gans	+	=	=			6600	1.17
A045	Brandgans	+	=	=			14800	1.17
A048	Bergeend	+	=	=			820	
A050	Smient	+	=	=			8900	
A051	Krakeend	+	=	=			860	
A052	Wintertaling	-	=	=			770	
A053	Wilde eend	+	=	=			6100	
A054	Pijlstaart	-	=	=			30	
A056	Slobeend	+	=	=			90	
A061	Kuifeend	-	=	=			3600	
A062	Toppereend	--	=	=			120	
A094	Visarend	+	=	=			3	
A103	Slechtvalk	+	=	=			8	
A125	Meerkoet	-	=	=			2300	
A132	Kluit	-	=	=			160	1.13
A140	Goudplevier	--	=	=			1600	
A142	Kievit	-	=	=			3700	

A156	Grutto	--	=	=	290			
A160	Wulp	+	=	=	210			

deze tabel is gebaseerd op het definitief aanwijzingsbesluit
Gebruik deze essentietabel in combinatie met de leeswijzer

Legenda

- W** Kernopgave met wateropgave
- Sense of urgency; beheeropgave
- Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
- SVI landelijk Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)
- = Behoudsdoelstelling
- > Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
- =(<) Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie & landschap
Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849
E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl